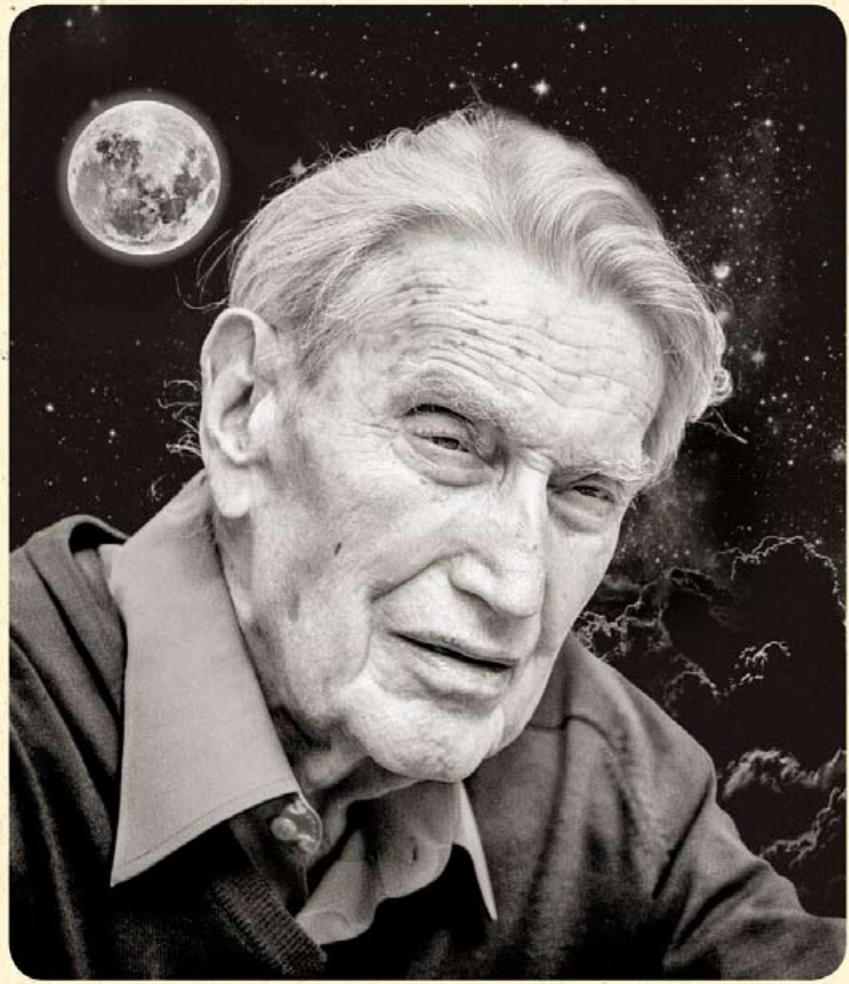
ANTON HYKISCH

NOČNÉ ZÁPISKY

MARENČIN PT

PT

Anton Hykisch

Nočné zápisky

Anton Hykisch

Nočné zápisky

2024

MARENČIN PT

Vydanie knihy z verejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia

© Anton Hykisch, 2024
© Marenčin PT, spol. s r. o., 2024
Jelenia 6, 811 05 Bratislava
marencin@marencin.sk www.marencin.sk
Cover © Marenčin Media, 2024
Cover Photo © Juraj Rašla
Design © Katarína Marenčinová
1053. publikácia, 1. vydanie

ISBN 978-80-569-1213-3 (viaz.)
ISBN 978-80-569-1214-0 (ePDF)
ISBN 978-80-569-1215-7 (ePub)

O čom je táto kniha?

Mám po deväťdesiatke. Neveríte? Vaša chyba. Od čias maturity (čo bolo pred 70 rokmi) som napísal vyše 30 kníh. O všeličom. Ospravedlňujem sa. Môj starý otec na Dolnej Ružovej ulici v Banskej Štiavnici počas popoludňajšej prechádzky so svojím mopslíkom Kitty mi hovorieval, že pracovitosť je základ úspechu. Omyl.

Je nemúdre byť usilovný a pracovitý – aspoň pokiaľ nepôsobíte v oblasti technológií a pri materiálnom zabezpečení človeka. Ak sa púšťate vyššie od žalúdka a blížite sa k srdcu či ľudskej hlave vyplnenej mozgom, platia iné pravidlá.

Čím menej kníh napíšete, tým viac si vás budú ľudia všímať. Prečítať tenučkú knižočku básní je jednoduchšie ako čítať desať 500-stranových románov či štyri 300-stranové knihy esejí. To je námaha.

S knihou úvah o mieste Slovenska vo svete *Nebojme sa sveta* som sa trápil päť rokov. Keby som po päťročnom pobyte v Kanade bol napísal päť kníh o víkendových cestách po USA, Mexiku, Havaji, Venezuele, Arktíde, plné táranín, čo sme jedli a či majú v hoteloch tvrdé matrace, bol by som urobil múdrejšie.

Rozmýšľať nad kompozíciou budúcej knihy je hlúposť. Usilovať sa o logické zoradenie tém a kapitol je strata času. Ľudia čítajú zmätene, úchytkom, nesústredene. Systém a poriadok ľudí iba rozčuľuje, namáha ich mozgy. Treba písať, čo ti zišlo na um, čo ťa trklo, o kameni, na ktorom si sa potkol v San Franciscu neďaleko móla, kde tvoja žena zistila, že jej ukradli kabelku s dokladmi a kreditkou.

Keď o Tramtárii napíšeš poctivo a začneš s históriou, je viac ako isté, že sa do teba obujú nielen vedci z Tramtárie, ale aj mladí doktorandi z vidieckej slovenskej univerzity, čo založili svoj vedecký postup na výskume Tramtárie. Chybám sa nevyhneš. Nemáš pred menom a za menom reťazec vedeckých titulov.

Ak však napíšeš o kokteile namiešanom v krčme s vymysleným menom na vymyslenej ulici hlavného mesta Tramtárie – si víťaz. Nikto ťa neprichytí a neusvedčí z neznalosti. Tituly pred menom a za menom budú tentoraz nanič.

Raz v noci som počúval rozhlasovú reláciu o svätom Augustínovi ako významnom filozofovi. Relácia sa začala anglickým šlágrom na želanie hosťujúcej univerzitnej docentky. Uplynula polhodina a rozhlasovej redaktorke a hosťujúcej docentke sa podarilo nočných poslucháčov informovať, že Augustín mal nemanželského syna, zbožnú matku Moniku a nebol pokrstený. Po nočných správach a ďalšom anglickom šlágri sa poslucháči stále nedozvedeli, *prečo* bol Augustín Aurelius významným filozofom, čo bolo jadrom jeho filozofie a v akej dobe žil. Tvorcom relácie sa podarilo takmer nemožné. Po ďalšej hodine zmäteného tárania sa poslucháči nedozvedeli ani o jednom Augustínovom diele, ani o *Vyznaniach*, ani o tisícstranovom *Božom štáte*. A že bol aj svätcom? Ani slova. Potom som zaspal, obchádzala ma angína.

Náš svet nemá na nič čas. Všetci si myslia, že vedia všetko potrebné, dokonca tým otravujú aj ostatných.

Za svojho života som prečítal stovky kníh. Ako univerzitný študent som si ich zapisoval. Priemerne dve knihy týždenne.

Usiloval som sa urobiť si poriadok v hlave. Doplniť medzery. Ako odovzdať tento poriadok iným – to sa mi nepodarilo.

Ľudia nechcú poriadok. Boja sa triedenia, klasifikácie. Zistili by vlastné medzery, čierne diery v sebe.

Marketing si žiada svoje.

Zapovedal som sa, že už nebudem písať knihy, čo majú hlavu a pätu. Aj keby som chcel odhaliť tajomstvá vesmíru, teológie či filozofie všetkých čias.

Nie. Napíšem knihu chaosu a neporiadku. Zo zápiskov z iných kníh. Z poznámok pred spaním. Z náhodných spomienok. Z rozčúlenia z televízneho spravodajstva. Posolstvo svetu? Varovanie Európe, svojej malej päťmiliónovej vlasti? Neviem. To sa uvidí.

O čom je táto kniha? Neviete?

O všeličom.

Pripravte sa na najhoršie.

1

Viete, kedy sa cítim najšťastnejšie?

Polhodinu pred spaním, keď Eva zhasne v obývačke televízor, vojdem do svojej pracovne, zapálim si stolnú led lampu (dar od detí), odsteliem si posteľ a chystám sa spať. Vonku všetko stíchne, vyzriem z okna, akou farbou svieti Bratislavský hrad. Potom sa posadím na posteli, prižmúrim oči, pozriem sa po mojej izbe. Nechcem vstúpiť do ríše snov osamote. Nastáva ten tajomný okamih, vnuknutie. Niekto by sa mi mal prihovoriť, povedať niečo na cestu nocou. A temer poslepiačky vstanem, vyberiem si knižku – zväčša len jednu. Viem presne, kam mám zamieriť.

Naproti, vľavo vedľa dverí v najvyššom rade hore, sú životopisy. Alexander Veľký, Budha, Kolumbus, Hegel, sv. Augustín, Gándhí, Shakespeare, de Gaulle, Horthy, Franco, Jozef II., Mussolini, Magister Ignác, Maximilán Hell. Hneď vedľa útle knižky básnikov, priateliek a priateľov, známych. Viacerí už nežijú. Taká Lydka Vadkerti… Ale knižky sú tu, presne tam, kde som ich uložil pred rokmi.

Medzi lôžkom a dverami do predsiene mám ďalšie poličky. Victor Hugo, Balzac, Stendhal, Zola, Mauriac. Klasici. Aj Saint-Exupéry, Camus, Malraux, Montherlant, Duhamel. Veľká európska a nesmrteľná svetová literatúra je nemysliteľná bez Francúzov. Rebelantský románopisec s nevysloviteľným menom Houellebecq, najnovší francúzsky hit, je v predsieni, do pracovne sa mi tí noví nezmestili. Nad nimi sú českí básnici, milovaný Holan, aj Rilke, slovenskí klasici, nadrealisti (koľkých som poznal

podpitých v Budmerickom kaštieli), a sú tu, predstavte si, ochotní hocikedy prehovoriť.

Celkom naspodku za skrinkou s agendou PEN klubu sú parádni Rusi: Turgenev, celý Dostojevskij, Tolstoj, potom Solženicyn, aj tí sovietski *geroji*, čo nás povzbudzovali. Potom Chorvát Miroslav Krleža. Vedľa sú Maďari, taký super vzdelaný László Németh, Sándor Petőfi v origináli. To znie, tie rýmy, aj umierať pripadá ľahko. Nešťastný Ady. Divokí Srbi Oskar Davičo, Dobrica Čosič. Aspoň niektorí Poliaci, starý Henryk Sienkiewicz, ale aj Jan Dobraczyński či Hanna Malewska. Celkom hore na seba natlačení slovenskí básnici, obľúbený Smrek zo študentských čias, darčeky od známych s venovaniami, generační pútnici Rúfus, Mojík, Válek, aj neskoro objavený Valentín Beniak. Rozglejené vydanie *Hájnikovej ženy* s prekrásnymi ilustráciami Martina Benku, aj málo známe nemecké vydanie Hviezdoslava v medzinárodnej sérii malých knižiek Insel Verlagu. Výber z najkrajších *Sonetov,* aj *Krvavé sonety,* súbežne slovenský originál. Podobne *Véres szonettek* v preklade Györgya Rónaia. Kto sa dnes prehrýza Hviezdoslavom? Bola storočnica narodenia. Trápne televízne besedy do seba zahľadených literárnych historikov. Neskoro v noci. Hviezdoslav kresťan, ale kritický. Koho to dnes zaujíma?

Lenže ja som služobníkom prózy. V kúte, v dolnom rade, uchovávam čarodejníkov z Latinskej Ameriky, Borges, García Márquez, Fuentes. Aj Kazantsakis. A na stene oproti, tu, nad pracovným stolom, sa tlačia Angloameričania, Nemci a Rakúšania. Študoval som ekonómiu, mám rád systém. Viem, kde nájdem sériu kníh o teórii románu. Vedľa nich rozhovory spisovateľov so spisovateľmi. A nad nimi uskladnení výberoví Česi, Čapek, Arbes, Zeyer, Hrabal, Kundera. V kúte, kam nedočiahnem (scvrkávam sa, ako všetci starí ľudia), mám Talianov, Papini, *Gepard* grófa Lampeduseho, aj zúrivý reportér Curzio Malaparte. A výber najlepších Nemcov: Thomas Mann, Stefan Zweig, Heinrich Böll.

Nie, nechcem sa chvastať, koho všetkého poznám. Nemôžete však poprieť, že sú to skvelé známosti. A ja s nimi, s chlapmi i so ženami tých kníh a z ich kníh – obcujem. A privolám si na noc, koho len chcem. Či sa chcem zamilovať, dumať o prevteľovaní, o záhadách Svätej Trojice, vedieť, ako žili moji dosť ľahkomyseľní rodičia, ako sa odstrelil tyran Hitler, ako smrteľne chripel Stalin, keď chcem uvidieť pyramídy v Yucatáne, sopku na Havaji alebo hrozivú veľkosť svätopeterského chrámu v Ríme – stačí prižmúriť oči a viem, kde mám siahnuť, a privolám si všetko, čo len chcem.

Cítim sa slobodný a šťastný. Som pánom svojich túžob. Som slobodnejší ako hocikedy predtým. Aj v najťažších rokoch bez zamestnania, denne opľúvaný v rozhlase ako nepriateľský živel, večer som ulíhal v spoločnosti láskavej a nadčasovej, posilnený slovami dávno mŕtvych ľudí. Viete, vtedy nebol internet, Google, Wikipédia. Bol režim, sila, moc. Krik. A ticho v noci pred spaním. Doma.

Predvídam váš úškrn. Spáva s knihami. Iné mu už neostáva. No a čo?

Ďaleko po osemdesiatke už sexovať nemôžem. Láska je – našťastie – viac ako sex. Osobná komunikácia, pohľady, dotyky, rozhovory, spoločné mlčanie, spoločné vyčíňanie, radosť, spev, hudba, zúrivé debaty o zmysle života, o Bohu, o zmene sveta – to všetko sú zdroje blaženosti, ktoré som ešte zažil *naživo*, nie virtuálne nad tabletom, mobilom, počítačom. Málokedy som sa cítil opustený a bez nádeje na pomoc.

Dnes, na sklonku dlhého života, takpovediac usadený, usídlený, v dvojici so svojou Evou, rovnako s ubúdajúcimi fyzickými silami, s podlamujúcimi sa kolenami, s umierajúcimi spolužiakmi, priateľkami a priateľmi, nerezignujem na lásku, porozumenie, pocit šťastia.

Takže spávam s knihami. Nie je to zlé, verte mi. Ak sa zdráhate uveriť dnes, uveríte po desiatkach rokov.

2

Nočný tanec v pražskom bare a Kierkegaard

Minule som si všimol, že v regáli s filozofmi trčí z kníh akýsi kartón. Bol v jednom z dvoch brožovaných spisov Sørena Kierkegaarda v angličtine. Excentrický dánsky mladík z polovice 19. storočia ma nikdy nepriťahoval. Píše zmätene a veľa, je kresťanom, melancholik večne skúmajúci sám seba. Žije v Kodani, študuje protestantskú teológiu a zomrie na paralýzu, opustený vo verejnom špitáli. Ledva 42-ročný. Nikdy sa nestal pastorom. Dnes sa považuje za zakladateľa existencializmu. Žiadnu Kierkegaardovu knihu som nečítal. Navyše sú v angličtine.

Väčšina anglických kníh v mojej knižnici pochádza z kanadského pobytu. Blízko budovy nášho veľvyslanectva na hlavnej ulici okrajovej štvrte Ottawy, pri rieke, v akejsi úžľabine pod cestou bolo rozkošné malé kníhkupectvo, kde sme sa na prechádzke vždy zastavili. Druhým útočiskom bolo veľké kníhkupectvo supermarketového typu, s hlbokými kreslami pri tržnici blízko centra Ottawy. Tam sme chodili v nedeľu na omšu do katedrály a na nedeľný obed.

Tí dvaja neporiadni Kierkegaardi však nepochádzali z Kanady. Ani z ciest na literárne sympóziá a kongresy, na ktoré som sa občas dostal pred osudným rokom 1968. Kolegovia na Západe vedeli, čím nás najviac potešia. V batožine sme si odnášali knihy nezávadných autorov v nemčine alebo angličtine. Cez prestávky v rokovaní

som vybehol na ulicu a hľadal najbližšie kníhkupectvo. Zo skromného prídelu devíz sa vždy ušlo na nejakú knihu.

Dvaja nezáživní Kierkegaardi pochádzajú z USA. Prišli do Bratislavy poštou. Všetko sa začalo v šťastných šesťdesiatych rokoch po polnoci v ktoromsi pražskom bare.

Ako redaktor Literárnej redakcie Československého rozhlasu som často chodil do Prahy na porady v ústredí rozhlasu, kde sa hodnotili naše programy a karhali nás, keď sme sa niekde utrhli od predpísanej línie. Navyše som sa zúčastňoval na rozličných sympóziách a stretnutiach, ktoré organizoval Zväz československých spisovateľov. Podujatia trvali aj deň-dva, a tak som v Prahe prespával v hoteli blízko Národnej triedy. Spisovateľské podujatia sa zväčša končili večerou a pitkami v Klube spisovateľov, večermi plnými klebiet, ktorým som ako mladý autor nerozumel a nebavili ma. Nakoniec som sa vytratil do ulíc nočnej Prahy a zakotvil som v niektorom blízkom bare. Dával som si drink s whisky (vodku mi zhnusili starí súdruhovia), pozoroval okolité stoly a boxy, plné zábavychtivých mladých ľudí. Výkriky a popevky v mnohých rečiach neboli ani vtedy zriedkavosťou. Praha bola – a vždy ostane – jedno z najčarovnejších miest na svete. Odhodlane som vkročil do húfa po anglicky hovoriacich ľudí a požiadal som o tanec útlu blondínku s vtedy módne krátkymi vlasmi. Nedokonalou angličtinou samouka a zmyslom pre rytmus som partnerku zaujal. Vysvitlo, že je poslucháčka ktorejsi americkej univerzity, ich ročník je na zájazde po Európe a chcú poznať aj život v *Eastern Europe,* v očarujúcej Prahe. Viac mi nebolo treba. Ach, áno, *Czechoslovakia* nie je len Praha, je tu aj *Slovakia*. A čo si myslím o tom a o inom. A o čom píšem knihy. A čo čítam.

Neskonale krásny večer, celá grupa sa bavila do záverečnej, rozchádzali sme sa na ulici priateľským bozkom, voňala mne neznámou vôňou, zakývala a pobehla do svojho amerického hlúčku a odpochodovali do niektoré-

ho hotela pre cudzincov. Donedávna som si nepamätal ani jej meno, len jej oduševnenú tvár s posmutneným úsmevom. Nepamätám sa, či sme sa stretli aj druhý večer. Možno nie. Možno áno. Čo ak sa mladým Američanom páčil ten bigbítový orchestrík a znova to v tej *Eastern Europe* roztočili? A ja s nimi.

Kde sa zobral Kierkegaard? Poslala mi ho. Dve knihy naraz. V tenšej z nich (*The Present Age)* je na celej predsádke venovanie s podpisom: *Heidi*. Áno, až teraz som si spomenul. Nemecké meno (narodila som sa v Nemecku, naši sa prisťahovali do USA už so mnou).

Dear Toni,

These books have been sitting around for weeks and I feel terribly guilty about not sending them. Your letter made me very happy and I will answer it soon. Everything has become so confused. You see, my father is very ill. He is dying of cancer. More later. Hello to your family.

Affectionately,

Heidi

P. S. If there is anything else you would like sent,let me know. Itś my pleasure.

P. P. S. I believe the translator's name wase George Tainer or Teiner.

(Milý Toni,

Tieto knihy tu ležali dlhé týždne a veľmi ma mrzí, že som Ti ich už neposlala. Tvoj list ma veľmi potešil a čoskoro Ti odpoviem. Všetko sa totiž zamotalo. Vieš, môj ocko je veľmi chorý. Umiera na rakovinu. Viac neskôr. Pozdravujem Tvoju rodinku.

Vrúcne

Heidi

P. S. Ak chceš niečo ďalšie, čo by som Ti mohla poslať, daj mi vedieť. Bude mi potešením.

P. P. S. Zdá sa mi, že prekladateľ sa volal George Tainer alebo Teiner.)

Takže Heidi! Dokonca sme si písali. Aký prekladateľ? Prečo mi posiela Kierkegaarda? Všetko bolo tak dávno! Čo som jej napísal? Neviem, nepamätám sa. Ani sa nemôžem pamätať, veď odvtedy uplynulo temer šesťdesiat rokov! Hľadím na dve tenké knižky, na vypísané písmo Heidi. Predstavujem si tú dobu. Už šiesty rok som manželom, máme dve deti, ojazdenú škodovku, bývame v centre Bratislavy u Eviných rodičov vo veľkom byte naproti Poštovej ulici. Každý piatok v byte stonajú violončelá, môj svokor Imriško Suchoň si pozýva kamarátov, majú kvarteto. S Evou a deťmi máme jednu izbu. Už roky čakáme na družstevný byt na rozostavanom sídlisku Štrkovec. Doba je rýchla, už sme predýchali údery spred rokov, zošrotovali mi literárny debut, stratil som zamestnanie, umrela mi mama… Doba je veľmi rýchla, odvtedy som vydal tri knižky, už nerobím na Zimnom štadióne ekonóma, som literárny redaktor v rozhlase, moje knihy vychádzajú aj v češtine. Knihy píšem v úzkej kutici, bývalej slúžkovskej izbe, a pod starú Eriku si podkladám gumenú podložku, aby sa deti vo vedľajšej izbe nezobudili. Píšem najmä v noci. Som nevyspatý a bolieva ma žalúdok, náznak budúceho vredu.

Je po Stalinovej smrti, vládne nemotorný Chruščov, rokuje s Američanmi. Európou vanie mierová koexistencia, vynoril sa existencializmus, akási konkurencia marxizmu. Komunistické strany na Západe sa usilujú o lepšie volebné výsledky, objavil sa hit – eurokomunizmus, dialóg marxistov a kresťanov. Pani Vašečková v Poľskom kultúrnom stredisku mi odkladá nové čísla katolíckeho mesačníka *Życie i myśl* a knihy vydavateľstva PAX vo Varšave. Kupujem si prvého Gabriela Marcela. V PAX-e vydávajú nemarxistických filozofov, katolíkov ako Lacroix, de Chardin, skromné brožované knižky na zlom

papieri. Združenie PAX, skupinu poľských katolíckych poslancov, ktorí spolupracovali s existujúcou vládou, dnes horlivci označujú za zradcov a kolaborantov. Lenže nás v tých časoch zaujímali knihy o ideách z iného sveta a čerta sme sa starali o zákulisie ich vydavateľov. Dodnes mám v knižnici tucet kníh z PAX-u, bez ktorých si neviem predstaviť svoj duchovný rast v mladosti.

Je celkom možné, ba pravdepodobné, že som v liste (listoch?) študentke Heidi napísal, že čítam eseje Francúza Gabriela Marcela, ktorý odmieta ucelené filozofické systémy, ale zamýšľa sa sám nad sebou, nesystematicky si zapisuje svoje pocity, hľadá svoje Ja, a pritom nachádza aj nevyhnutné Ty a najvyššie najmocnejšie Ty, ktorým je pre filozofa Boh. A táto útla blonďavá Američanka pôvodom z Porýnia mi nato pošle spisy dánskeho teológa z 19. storočia, spisy zmätené, plné úzkosti a smútku nad tým, že ľudia sa už nevedia nadchnúť, oduševniť, sú *nivelizovaní*, zneistení, stále premýšľajú a nikdy sa neodvážia na rozhodný čin, na revoltu.

Odpovedal som jej? Zrejme áno. Čo som jej napísal? Neviem. Poznámka o blízkej smrti Heidinho otca (rakovina) sa ma dotkla. Smutnokrásna tvár z pražského baru mi poletuje mysľou, dlhé roky som si ju nevedel vyvolať pred oči. Negatív sa mi nepremenil na pozitív (spomienka na môjho svokra Imriška, bol aj vášnivým fotoamatérom a naučil ma vyvolávať fotky, okupovali sme na dlhé hodiny kúpeľňu). Heidi sa mi vynárala z vývojky len pomaly a veľmi nejasne, vlastne nevynorila sa nikdy. Lebo dni plynú nebadane, pribúda čerstvý vzduch zo sveta, bol som mladý, plný elánu, darilo sa mi, mal som už nový román, odvážil som sa načrtnúť zážitky z pokusu o útek na Západ, ovzdušie úzkosti a hrôzy, hodiny o hlade na samotke, rev mučených, dupot na chodbách. Neprečítal som si dôkladnejšie poslaného Kierkegaarda, ba aj poznámka o smrti Heidinho ocinka ma podráždila. Slečinka! Veď ja som stratil matku len nedávno, umrela

s nádorom nad srdcom, dvakrát rozvedená päťdesiatnička, umierala bez jediného syna, bez jediného brata, opustená v cudzej nemocničnej izbe s piatimi posteľami v ošarpanej starej nemocnici v Prahe na Karlovom námestí. (Na námestí, kde sídlilo aj vydavateľstvo Československej lidovej strany Vyšehrad. Na prízemí v skromnej predajni som si kupoval – o niečo neskôr ako v Poľsku – aj spisy Kierkegaarda a Marcela.)

Teda sme kvit, milá Heidi. Taký je život, v Prahe aj v Amerike. Môžem oboch Kierkegaardov vrátiť naspäť do regálu.

Ale pozor! Čo to trčí z jedného Kierkegaarda? *Postcard.* Pohľadnica nadštandardnej veľkosti. Mesto v noci s nasvietenými mrakodrapmi. Chicago, Illinois. Vedľa dvoch známok spiatočná adresa: *H. Schur, 222 Lake St. Evanston, Ill.* Poštová pečiatka. *Dundee. Sun Jan 9 PM 1966.* Naľavo známe písmo:

Dear Toni,

*This is **not** my favorite view of Chicago, but it's the ony postcard around. A package of Kierkengaard's books is under way to you. Please, forgive me for not writing, but I have had a terrible time the past few months. Happy New Year. I will write soon.*

Always
Heidi

Heidi napísala tlačeným písmom aj adresu: *Anton Hykisch, Čs. rozhlas, Leninovo nám. 12a, Bratislava, ČSSR (Czechoslovakia).*

(Milý Toni,

Toto **nie je** môj obľúbený pohľad na Chicago, ale nablízku nebola iná pohľadnica. Balík pre Teba s Kierkegaardovými knihami je na ceste. Prosím, prepáč, že neodpovedám, lebo v posledných mesiacoch som prežila hrozné časy. Šťastný Nový rok. Čoskoro Ti napíšem.

Vždy so spomienkou
Heidi)

Jasné. Najprv bola táto pohľadnica, až potom došli dve knihy Kierkegaarda. A čo mi napísala? Napísala mi vôbec? Neviem. Nijaký list som nenašiel, neodložil. Dni plynuli tak nebadane.

Teraz, po rokoch, to však nenechám len tak. *Always Heidi.* Vždy – Tvoja...? Heidi! Čo je s tebou? Odkiaľ si sa zjavila?

V 21. storočí je všetko na webe. Spiatočná adresa: Evanston, štát Illinois. Mestečko v Illinois. Ale prečo pohľad na Chicago? Pečiatka podacej pošty. Nedeľa 9. januára 1966. Miesto? Akési Dundee. Atlas kúpený v Kanade a Google je dôkladný. Dundee je predmestie Chicaga, južne od centra, okolo troch až sedem tisíc obyvateľov.

Evanston – mesto v okrese Cook v štáte Illinois. Približne 70-tisíc obyvateľov. Leží na severnom pobreží Michiganského jazera. Tvorí predmestie Chicaga, asi 20 km severne od centra. Evanston je sídlo Northwestern University. Podľa webu jedna z troch najväčších a najprestížnejších univerzít USA. Založili ju metodisti v roku 1863. Má tri veľké kampusy, jeden z nich v Evanstone, v malebnej zátoke pri jazere, rozsiahlom ako more.

H. Schur. Teda sa volá Heidi Schur. Nemecké meno. Kde bola Heidi Schur v roku 1965? Preklikal som celé popoludnie. Výročné správy Northwestern University. Pri storočnici univerzity z roku 1964 som našiel menoslov študentov. Heidi Erna Schur. Rok narodenia 1942! Keď sme sa stretli v Prahe, mala 23 rokov a ja som mal 33! Miesto narodenia: Bielefeld, Nordrhein-Westfalen, Nemecko. Manžel: Harvey Erlich, narodený 1938. Ďalej vedená ako Heidi Schur Erlich. Manžel o štyri roky starší od nej, zrejme tiež nemeckého pôvodu. Mne písala ešte pod dievčenským menom. A ja som jej dal adresu nie domov, ale do rozhlasu! Klikám, klikám. Na stránke Northwestern University Evanston je v roku 1973 záznam o *Book Review*,

čiže recenzii v univerzitnom časopise o knihe *L'imitazione di Cristo e il suo autore, par B. Bonardi (2 volumes).* Autorka recenzie: Heidi Schur Erlich. Klikám, klikám, je to dvojzväzková štúdia o vplyve spisu Tomáša Kempenského o nasledovaní Krista na talianske pomery. Kniha vyšla v Turíne v roku 1972. Heidi, Heidi... ty vieš po taliansky a zaujíma ťa nasledovanie Krista?

Klikám, klikám. Zase ročenka univerzity. Dlhánska. Na konci akýsi zoznam. *In memoriam.* Niekoľko strán. Nejasné fotografie. *Heidi Schur Erlich, died 1989 August 14, Los Angeles, Ca, USA*.

Pokúšam sa nejasnú fotku dostať do počítača. Málo pixelov. Krátko zastrihnuté vlasy, smutný úsmev. Heidi. V Kalifornii, v nemocnici? *I have had a terrible time...* Osudný rok 1989. Pre nás osudný rok. Koniec komunistického režimu v strednej a východnej Európe. O štyri roky neskôr som zakotvil v Kanade ako veľvyslanec. Boli sme na dovolenke aj v Los Angeles. Mohli sme sa stretnúť ako slobodní ľudia. Naozaj slobodní?

Remember, Heidi.

3

Polnočná v Džakarte

Je zaujímavé, ako človek rýchlo zabúda na chvíle, keď sa ocitol v moci neznámych síl a nebol vôbec pánom svojho životného príbehu.

Bolo to v decembri 2000. Milan, manžel našej dcéry Eleny, bol vtedy veľvyslancom Slovenskej republiky v Indonézii. Bol v Džakarte s Elenou a deťmi. Neodolali sme túžbe stráviť Vianoce a posledný deň nášho tisícročia netradične so svojimi najbližšími v ďalekej krajine.

Indonézia, kedysi holandská kolónia, má dnes vyše 260 miliónov obyvateľov a je najpočetnejšou moslimskou krajinou na svete. Samotná Džakarta má dvojnásobok obyvateľov Slovenska.

Naša Elenka aranžovala priam vzorovú vianočnú výzdobu. Široký stôl mal všetky náležitosti, ktoré domáca pani považovala za nevyhnutné, aby rituál Štedrého večera mal ideálny priebeh. Mištičky s kúskom cesnaku a vlašským orechom, rozkrojené jablko, oblátky s medom, Elena ako režisérka nás previedla všetkými štáciami, kým sme sa dostali k modlitbe nad knižkou Nového zákona a mohli sa posadiť ku kapustnici.

Milan nás poučil, že Indonézia je na 87 percent moslimská, ale v zmysle zásad tolerancie *panča šíla* vláda uznáva šesť hlavných náboženských skupín: moslimovia, kresťania-katolíci, kresťania-protestanti, budhisti, konfuciáni a hinduisti. Vládnuci protestantskí Holanďania neboli katolíkom veľmi naklonení. Situácia sa zmenila

v 19. storočí. Od roku 1829 stojí v centre Džakarty katolícka Katedrála Nanebovzatia Panny Márie. Neogotická stavba s dvomi štíhlymi vežami, stavba inšpirovaná katedrálou v Remeši.

Milan sadol do auta a poobede nás previezol na Námestie Merdeka.

„Skvelé," vzdychal som. „Máme katedrálu v srdci Džakarty! Sem nás, Milanko, zavezieš po večeri na polnočnú, však?"

Milan chvíľu neodpovedal. Ozval sa neskôr a nesmelo.

„Je tu problém, starký! Tunajší nuncius nás totiž pozval po večeri do svojej rezidencie. Celú rodinu – jasné? Nemôžem odmietnuť. V rezidencii má záhradu a kaplnku. Chápeš?"

Medzitým spomalil a takmer krokom sme sa viezli širokánskym námestím.

„Naša" katedrála vľavo sa strácala medzi stromami. Napravo sme išli vedľa rozsiahleho staveniska. V jeho strede v lese žeriavov sa dvíhalo obrovské betónové monštrum do výšky viacerých poschodí.

„Mešita Istiqlal," zahlásil Milan, „je pred dokončením. Niektoré časti sú už v prevádzke. Bude to šiesta najväčšia mešita na svete. Viacpodlažný komplex má pojať desiatky tisícov veriacich. Len modlitebňa a balkóny sú projektované pre šesťdesiattisíc veriacich, otvorená terasa na druhom podlaží pre päťdesiattisíc. Mešitu spravuje veľký imám, niečo ako rímsky pápež."

Nuž, áno, katolíkov je menšina, nejaké 3,5 percenta, čo však znamená viac ako 8 miliónov veriacich, 10 arcidiecéz, 27 biskupstiev...

Ohromujúca betónová kocka na jednej strane námestia a na druhej strane v zeleni učupená katedrála. Veže ako slabučké vztýčené zápalky. Dávid a Goliáš. A oba chrámy budú spojené podzemnou chodbou pod plochou rozsiahleho námestia.

Pred štedrovečerným obradom na našej rezidencii prebiehala vzrušená debata. Jasné. Milan bol zásadne proti, aby sme po večeri išli do centra Džakarty do katedrály. Nie preto, lebo Milan je luterán a nedožičí svokrovcom správnu vieru. Jednoducho, čaká nás vatikánsky diplomat, jeho záhrada, kaplnka a obrady… Chápte, Džakarta je desaťmiliónový kolos, motať sa nocou, keď tu v diplomatickej štvrti máme všetko na dosah ruky.

Eva a ja sme po chvíli kapitulovali. Naozaj je múdrejšie poslúchnuť skúseného zaťa.

Elena zapla televízor. Večerné správy.

Milan vyskočil zo stoličky – aj my ostatní.

Teroristický útok.

Výbuch v katedrále na Námestí Merdeka.

Zábery z katedrály. Trosky vedľa hlavného oltára. Panika. Zavýjanie sirén.

Hasiči v kuklách, oblaky dymu.

Eva a ja sme zmeraveli.

Naše vnúčatá, starší Roman a mladšia Ivanka, sa k nám vrhli a pokúšali sa nás pohladkať.

Milan s Elenou nás ušetrili od vyčítavých pohľadov.

Vtisli nám do rúk poháre a zrejme sa nám triasli ruky. Niečo sme preglgli. Neviem čo.

Polnoc u vatikánskeho nuncia bola čarovná, záhrada rafinovane osvietená. Zneli latinské modlitby, nepamätám si nijaký detail. Mám však stále zovreté srdce, vnútro, tichú triašku. Azda nikdy sme sa tak vrúcne nemodlili.

Pritom v mojom starostlivo vedenom denníku *Správy o dňoch* o ceste do Indonézie, o vítaní nového milénia na ostrove Bali, niet ani slova. Zvláštne.

Prežili sme odvtedy dvadsaťdva rokov.

Aké hanebné je nepamätať si prítomnosť anjelov.

4

Hádky s budúcnosťou

Čo je budúcnosť na prahu deväťdesiatky? V akom časovom horizonte premýšľam teraz? Dožijem sa leta? Dožijem sa Vianoc? Nástenný kalendár v kuchyni červeným krúžkom označuje dátumy odberov krvi a lekárskych kontrol na najbližší mesiac. Moja budúcnosť.

Časť knižnice mám v predsieni, knihy z Kanady, ale aj knihy, ktoré som si po návrate zhromaždil na prednášky o globálnych problémoch. Akási malá knižočka do kapsy. *Meg tudod változtatni a világot.* Fascinujúci názov *Môžeš zmeniť svet.* Autor Ervin László. Alebo László Ervin? Maďarčina je zradná, dve krstné mená. Ktoré je priezvisko? Krstné mená vždy píšu za priezviskom. Teda autor je László (Ladislav), krstným menom Ervín, vedec, sociológ, publicista, člen Maďarskej akadémie vied a tucta zahraničných inštitúcií. Šéf združenia *Club of Budapest.* Futurológ!

Futurológia.

Venoval som jej veľa voľného času. V útrobách pohovky ročníky mesačníka *The Futurist.* Odber som zrušil pred desiatimi rokmi. Bol som členom *World Future Society.*

Budúcnosť!

Koho by nezaujímalo, čo nás čaká?

Profesor László je môj ročník – 1932. Žije v Pise, cestuje po svete a hovorí o návrhoch, ako zastaviť krízu nášho veku. V doslove *O dvadsať rokov* predkladá negatívny (pesimistický) a pozitívny (optimistický) variant svetového vývoja.

Podľa optimistického variantu svet bude roku 2022 stále diferencovaný, zložitý, existujú vyspelé aj zaostalé krajiny, rozdielne režimy a rozdielne kultúry. Ibaže megapolisy už nerastú, väčšina ľudstva býva v stredných mestách a menších sídlach či na dedinách. *Zmizol strach, ktorý ovládal predošlé desaťročia, nemusíme sa báť terorizmu, nečelíme ozbrojenému vydieraniu, hospodárskemu kolapsu, hladu, ekologickej katastrofe a prívalu zúbožených migrantov.* Vznikla nová Organizácia spojeného ľudstva, existuje priama demokracia, národné štáty si zachovali väčšinu suverenity, rozpočty, políciu. Došlo k renesancii spiritualizmu, zastavila sa ekologická kríza, spomalil sa rast obyvateľstva. Považuje sa za nezodpovedné, ak počet členov rodiny presiahne jednoduchú reprodukciu, zvýšil sa priemerný vek človeka. Po staročia zdedené základné ľudské práva platia pre všetky národy a kultúry. Spoznali sme, že sme súčasťou prírody a sme povinní starať sa o prírodné prostredie a rozvíjať ho. Atď, atď. Nakoniec: *A čo je najdôležitejšie, naučili sme sa, že sme strojcami svojej budúcnosti. Neutopili sme sa v močiari biedy a násilia, ale vytvorili sme pokojný a udržateľný svet* (s. 103).

Takto si predstavoval futurológ v roku 2002 naše roky.

Uprostred 20. storočia ma fascinovala predstava, že budúcnosť môže byť zmenou k lepšiemu. Nie je predsa možné, aby svet bol navždy rozdelený a aby sme my boli odsúdení do smrti žiť pod násilníckym režimom, bez akejkoľvek nádeje na zmenu.

V komunistickom svete sa správy o futurológii objavili v šesťdesiatych rokoch 20. storočia. V socialistických štátoch ekonomiku ovládalo plánovanie. Plánovať nemožno bez predvídania budúcnosti. Plánovacie orgány sa pokúšali potajomky prognózovať. Prvé kozmické lety, nástup kybernetiky, komputerizácia, to všetko naznačovalo, že ľudstvo vstupuje do novej fázy vývoja. S mnohými nástrahami. Čo nás čaká? Čomu sa nevyhneme? Aké

bude *futurum?* Na Západe uzreli svetlo sveta prvé úvahy o možnej budúcnosti ľudstva. Vznikla nová interdisciplinárna teória – *futurológia.* Ako prvý použil tento názov ruský emigrant v USA Ossip K. Flechteim. V Británii, vo Francúzsku a v Spojených štátoch vznikli interdisciplinárne tímy zamerané na roky 1985 a najmä na rok 2000. Úvahy o budúcnosti chápali svet, ľudstvo, našu planétu ako živý, vnútorne prepojený celok. Začala sa etapa globálneho myslenia. Vznikali skupiny nadšencov, čo chceli dovidieť ďalej ako každodenná politika. Tak vznikol futurologický klub v Prahe a v Bratislave, a to práve v búrlivom roku 1968. Zakladateľom Futurologického klubu v Bratislave bol Emil Štaffa, čudácky človek (neskôr predčasne umrel). Jeho členmi boli predovšetkým mladí ekonómovia, medzi nimi aj ja. Dodnes sa pamätám, že na jednu prednášku sme si pozvali hosťa z Prahy. Došiel vysoký mládenec s bujnou hrivou, klátivým krokom a ironickým humorom. Hovoril pomaly a s rečníckym dôrazom. Bol to asistent na Vysokej škole ekonomickej v Prahe a volal sa Miloš Zeman, neskorší český premiér a prezident Českej republiky.

Po roku 1968 nastali ťažkosti, lebo mocipáni v Moskve a v Pekingu považovali svet za rozdelený, pričom budúcnosť patrí svetu socializmu a ostatný svet, zotročený kapitalizmom, je svetom včerajška a kráča do priepasti. Futurológia je „buržoázna paveda“ (podobne ako kybernetika), u nás sa pestuje *prognostika,* samozrejme, marxistická. Z mladých futurológov mohli poľahky vyrásť „protisocialistické živly“. Spomínam si, ako sme sa schádzali pod ochranou Socialistickej akadémie na vtedajšej Leningradskej ulici (dnes Laurinská) pod názvom Prognostická sekcia. Neskôr – ako proskribovaný autor – som prestal dostávať pozvánky a zdá sa, že celý ošiaľ z voľnejšej budúcnosti mal viacročnú prestávku.

Výskum možnej budúcnosti však vo svete nezastal. Ako nútený knihovník po roku 1969 som naobjednával knihy

futurológov do ústrednej knižnice akadémie vied. Priekopníkom bol francúzsky vedec Bertrand de Jouvenel. Vyhlásil, že na základe faktov dneška nemožno predpovedať presné *futúra,* ale sofistikovanými metódami sa môžeme dostať k *futuribles,* k možným budúcnostiam (*futures possibles).*

Bertrand de Jouvenel. Tohto Francúza s pekným menom som nikdy nepoznal. Pred dvadsiatimi rokmi, keď som neúspešnému filmovému producentovi písal literárny scenár na viacdielny životopisný film o Štefánikovi, narazil som na meno *de Jouvenel.* Pani Claire de Jouvenel bola v roku 1915 jednou z legendárnych dám, ktoré náš Štefánik očaril. Pani de Jouvenel, už rozvedená, uviedla Milana Štefánika do svojho salóna a otvorila mladému nadporučíkovi konexie do najvyšších parížskych kruhov. Neskôr dokonca dohodla prijatie Štefánika a Masaryka u vtedajšieho francúzskeho premiéra. Pani Claire predstavila Štefánikovi aj svojho syna Bertranda, vtedy dvanásťročného. Bystrý, sčítaný študent Štefánika akiste zaujal a pokúšam sa predstaviť, o čom sa zhovárali.

Pani Claire pochádzala z rodiny židovského podnikateľa v Alsasku. Vydajom za člena významného šľachtického rodu de Jouvenel získala popredné spoločenské postavenie v Paríži. Manžel sa s Claire rozviedol tri roky pred jej zoznámením so Štefánikom a oženil sa so známou francúzskou spisovateľkou Colette.

Príbeh syna Bertranda sa však iba začína. Ako deväťnásťročný sa zamiloval do novej otcovej ženy. Ľúbostný príbeh mladého Bertranda s nevlastnou matkou sa stal senzáciou i škandálom. Hovorí sa, že Colette opísala tento vzťah aj vo svojom románe. Pani Claire sa usilovala synovi pomôcť. Bertrand bol začas osobným tajomníkom ministra zahraničných vecí Beneša v Prahe. Neskôr sa stal novinárom a publicistom. Klebetí sa, že neznášal liberálny parlamentarizmus a sympatizoval s antidemokratickými tendenciami. Dokonca v roku 1936 pripra-

vil rozhovor s Hitlerom pre popredný denník *Le Matin*.

Po druhej svetovej vojne sa Bertrand stal *futuristom*, jeho úvahy sú rozmanité, úžasné. Žiaľ, ani jedna z nich nebola u nás preložená. O názoroch Bertranda de Jouvenel sa dočítate v mojej knihe *Nebojme sa sveta – Sprievodca globálnym myslením*. Citujem:

U ľudí existuje oddávna silné presvedčenie, že budúcnosť je pre-existujúca. Tak ako ľudia objavovali nové kontinenty, hoci o nich nikdy nevedeli, tak ľudia objavujú aj budúcnosť. Starovekí proroci, astronómovia starých kultúr, astrológovia, napovedali, že budúcnosť je akási pevnina, ktorá existuje, ale je zastretá nášmu zraku.

Ľudia by mali prekonávať strach z budúcnosti. V budúcnosti je rad prvkov, ktoré sú síce panujúce a neodvrátiteľné, no práve poznanie o ich dominancii a nevyhnutnosti nás mobilizuje na obranu proti nim. (...) Rad futúr má však aj ovládnuteľný charakter: využívanie prírodných procesov (oheň, elektrický výboj, gravitácia), vysoké percento ľudských aktivít, zvykov, vplyv inštinktov, emócií atď. (s. 69).

Ach, Bertrand de Jouvenel. Zomrel 83-ročný. Milan Štefánik zomrel 39-ročný.

Čo vlastne ovládame? Ani vlastný zrod, ani vlastný zánik. A zanikáme vôbec?

Počas búrlivého roka 1968 taliansky ekonóm Aurelio Peccei, manažér firmy Fiat a viceprezident koncernu Olivetti, založil mimovládnu organizáciu Rímsky klub (*Club of Rome)*. Vyzval významné osobnosti, aby sa vyjadrili ku globálnym problémom a vyvinuli spoločenský tlak na ich riešenie. V roku 1972 vydal Rímsky klub prvú správu *Hranice rastu (The Limits to Growth)*. Správa vyvolala vo svete veľkú búrku. Na základe štatistických údajov Rímsky klub varoval, že ak nedôjde k zásadnej zmene ekonomiky a životného štýlu, svet dospeje ku kolapsu. Vyčerpajú sa zásoby nerastov, neobnoviteľnej energie, rapídne vzrastie populácia a deštruuje sa životné prostredie.

Prvá správa spustila témy, ktoré sa valia ako lavína. (Podrobnosti o činnosti Rímskeho klubu som spracoval v knihe *Nebojme sa sveta* z roku 2001.) Odnože Rímskeho klubu vznikli aj v krajinách sovietskeho bloku. Mnohé správy boli prijateľné pre komunistické režimy, lebo ukazovali krízu kapitalizmu, negatívne následky pôsobenia voľného trhu, rastúcu priepasť medzi bohatstvom vyspelých krajín a chudobou tretieho sveta.

Ročné správy o stave sveta sa stali aj terčom posmeškov a nedôvery. Mnohé prognózy sa ukázali ako falošné. Podľa nich by dnes ľudstvo nemalo ani liter nafty či oleja, ani kilogram základných nerastov. Rímsky klub do roka 2022 vydal 45 správ. Každá z nich je alarmom a výzvou vládam sveta, no situácia vo svete sa podstatne nezmenila. Napriek desiatkam futuristických inštitúcií po svete, napriek miliónom dolárov vynaložených na metódy výskumu prognózovania, futuristi či prognostici nedokázali predpovedať napr. rozvoj digitálnej komunikácie cez tablety a mobilné telefóny, ale ani veľké zmeny – ako pokojné zrútenie komunistických režimov v Európe v roku 1989.

Situáciu globalizovaného sveta nestačí len dokumentovať, treba hľadať aj riešenia. O to sa prvý raz pokúsil Ervin László v 5. správe Rímskeho klubu z roku 1977 *Ciele pre ľudstvo (Goals for Mankind).* Poukázal na to, že stav sveta závisí predovšetkým od úrovne myslenia. Týka sa to najmä hospodárskych a politických lídrov.

László naznačil cestu, ale problém sa nekončí. Myslieť na vyššej úrovni, áno. Stanoviť si ciele, áno. Ale aké ciele? Na akých hodnotách? Na akých princípoch môžeme zreparovať pokazený svet? Na akých hodnotách sa dokážeme dohodnúť?

Na tieto otázky mi futuristické nadšenie nedávalo odpoveď. A dodnes nedáva.

Rímsky klub existuje dodnes. Má sekretariát vo Švajčiarsku (Winterthur). Združuje vyše 100 členov z celého

sveta, osobnosti vedy a kultúry. Má 35 národných asociácií. Pri Matematickom ústave SAV v Bratislave existuje aj Slovenská asociácia Rímskeho klubu. Na niektorých podujatiach som sa zúčastnil. Súčasný Rímsky klub sa zapája aj do činnosti Európskej únie. Sústreďuje sa na päť základných okruhov: ohrozenie klímy celej planéty, reštrukturalizácia ekonomiky, reforma financií, rast novej civilizácie, úloha mládeže a medzigeneračný dialóg. Žiaľ, súčasní predstavitelia Rímskeho klubu kritizujú napr. výnimku Európskej komisie, že zemný plyn a jadrová energia patria medzi „zelené“ zdroje. Dnešná futuristická elita podporuje fantazírujúce návrhy *Green Dealu*. Celkom podľahla staronovému trendu, ktorý považuje záchranu sveta pred klimatickou smrťou za akési nové planetárne náboženstvo, samozrejme, bez hodnotovej paradigmy kresťanstva a ignorovaním transcendentných činiteľov.

Ervin László v roku 1993 založil v Maďarsku *Budapeštiansky klub (Club of Budapest)* ako istú polemiku s Rímskym klubom. Zdôrazňuje, že globálne výzvy sa nedajú riešiť len politickými či ekonomickými nástrojmi. V našom myslení by mala hrať úlohu aj duchovná zložka, intuícia. *Pri každodennom zodpovednom rozhodnutí by popri rozume nemalo chýbať ani srdce.* V októbri 1996 Budapeštiansky klub vydal *Manifest planetárneho vedomia.* Podpísal ho napr. dalajláma, lord Yehudi Menuhin, Peter Ustinov a iní. V roku 1998 Klub zverejnil prvú správu *Tretie tisícročie. Výzvy a vízia (3rd Millenium. The Challenge and the Vision)*. Úvod napísal sir Arthur C. Clarke.

Skúma úlohu umenia a náboženstiev pri rozvíjaní spirituality človeka. Moderná kvantová fyzika a kozmológia nás vedú k poznaniu, že kozmos je viac nehmotný ako hmotný. Hybnou silou sveta a živých organizmov sú bioenergetické polia. Naozaj pozoruhodné čítanie. Život je neustály proces prekonávania chaosu spracovaním enormných informácií. Ľudský mozog má 19 miliárd

nervových buniek. Každá bunka môže vytvárať 10-tisíc spojení. To sú kapacity, o ktorých sa najvýkonnejším počítačom ani nesníva. Sme obyvateľmi drobnučkej planéty v jednej z miliónov galaxií a čiernych nehmotných priestorov. Sme však vysokovyvinutým sebapoznávajúcim organizmom, vrcholom vývoja. Sme naozaj špičkou?

Lászlóova náklonnosť k duchovnu, k náboženstvu a umeniu je sympatická. V snahe o vzájomnú toleranciu svetových náboženstiev mu chýba kresťanské videnie. Premietol som si video jeho rozhovoru kdesi v Indii. Hovorí o svojej „teórii všetkého“, o akašických poliach. Má o tom aj knihu *Immortal Mind: Science as a Continuity od Consciousness beyond the Brain (Nesmrteľné vedomie. Veda ako kontinuita mimomozgového vedomia)*. To sa mi už prestáva pozdávať. Stará astrológia? Mesmerizmus? Tajomné vlnenia?

Podľa mňa základným problémom je nájsť správne hodnoty. Ozajstné, trvácne, nadčasové, transcendentálne hodnoty.

5

Hľadanie stratených hodnôt

Pri písaní knihy o globálnych problémoch ma zaujali knihy Zbigniewa Brzezinského. V knihe z roku 1993 *Out of Control. Global Turmoil on the Eve of the 21st Century (Bez kontroly. Globálny zmätok na počiatku 21. storočia)* analyzuje svet po rozpade sovietskeho bloku a po zániku bipolárneho sveta. Veľké časti sveta sa vymkli akejkoľvek kontrole, svet sa rúti do neznáma. Amerika dostala príležitosť chopiť sa kontroly, udať smer vývoja. Brzezinski ako európsky vzdelaný realista pozná zákulisia vrcholovej politiky vo washingtonskom Bielom dome. Konštatuje, že americká spoločnosť nie je schopná plniť úlohu duchovného lídra. Problémy sveta sa nedajú vyriešiť len materiálnymi prostriedkami. Egoistický hedonizmus nemôže byť riešením. Treba brať do úvahy kultúrne a filozofické rozdiely. Správanie ľudí a politických lídrov vo veľkej miere závisí od psychiky, od duchovného ukotvenia ľudí. Ľudstvo nadobudne kontrolu nad nástrahami budúceho vývoja, len ak prejde procesom sebapoznania a filozofického prehodnotenia doterajšieho vývoja, a to môže potrvať aj celé generácie.

Brzezinski neskôr zabudol na svoje etické predsavzatia. O štyri roky v knihe *Veľká šachovnica (The Grand Chessboard. American Primacy and Its Geostrategic Imperatives,* 1997) publikoval geopolitický návod, ako si majú USA udržať globálnu moc. USA ako posledná superveľmoc po páde komunistického režimu a rozpade ZSSR

nesmú dopustiť, aby vyrástla veľmoc, ktorá by ovládla Euroáziu, a ohrozila tak globálnu prevahu Spojených štátov. Americkú hegemóniu v Euroázii odmietajú dve veľmoci – Rusko a Čína. Autor si nedáva servítku pred ústa. Západnú Európu nazýva americkým protektorátom. Treba získať východnú Európu vstupom postkomunistických štátov do Európskej únie. Udržanie americkej prevahy v Európe si vyžaduje rozšíriť NATO ďalej na východ. Brzezinski sa detailne venuje stratégii, ako eliminovať ruské snahy. Nájdeme tu podrobné návody, ako získať Ukrajinu pre americkú stratégiu, aj návrh „decentralizácie" Ruska rozdelením na tri republiky, ktoré budú spolupracovať s euroamerickým svetom. Autor analyzuje vzťahy s Čínou (Japonsko je americký protektorát!) a propaguje vytvorenie akejsi obmeny NATO pre Východnú Áziu vrátanie Austrálie a Nového Zélandu.

Brzezinski zomrel v roku 2017 a je zrejmé, že americká administratíva sa usiluje jeho recepty globálnej nadvlády uplatňovať v praxi. *Výsledná zmes idealizmu a egoizmu je veľmi účinná.* Tieto praktiky vyvolávajú protiakcie a svet sa dnes nachádza v stave zvýšeného globálneho napätia – ako v časoch súboja superveľmocí pred rokom 1989. V denníku som našiel záznam, že Brzezinski bol 2. novembra 2000 v Bratislave a mal prednášku v hoteli Forum. Dal som si mu podpísať knihu *Out of Control.* Zopakoval tézu, že USA nesmú dopustiť, aby sa Rusko stalo dominantným hráčom na euroázijskom kontinente. V snahe oslabiť Rusko treba získať Ukrajinu pre prozápadnú politiku. Už vtedy sa kládli základy na vojnový konflikt na Ukrajine.

V uplynulom desaťročí sa veci v Amerike i vo svete nepohli pozitívnym smerom. Sen o akomsi duchovnom líderstve Ameriky a západného sveta sa rozpúšťa v kyseline paranoickej nenávisti a netolerancie. Americká spoločnosť, intelektuálna a politická elita USA, Kanady, Británie, anglosaského sveta a vedenia Európskej únie sa dostala

do väčšej krízy hodnôt než kedykoľvek predtým. Majú byť morálnymi vzormi nášho správania lídri *woke,* zástupcovia menšín, ničitelia sôch, Pussy Cats, transrodoví jedinci, Boh-žena, lekári potratových kliník, darcovia spermií, darkyne vajíčok, nadšenci odstrihnutí od prístrojov?

Hľadať spásnu paradigmu hodnôt vo svete rozličných civilizácií a kultúr je ťažká úloha. Toto hľadanie pevných hodnôt je vlastne jedným – a možno jediným – prínosom môjho polstoročného futuristického nadšenia.

Pre intelektuála nejestvuje väčšie pokušenie ako dopátrať sa myšlienok, ktoré pomôžu jemu samému a ostatným ľuďom žiť lepšie a bez väčších nešťastí. Snaha urobiť si v hlave poriadok, varovať ostatných pred možným nebezpečenstvom je snaha hlboko ľudská, prirodzená. Pravdaže, je tu aj nástraha. Spasiteľský syndróm. V nedávnych dejinách sme boli svedkami, ako na prvý pohľad spásne idey prinesú deštrukciu stavu sveta. Marxistický a neskôr nacionálny socializmus splodili dva zločinné totalitné režimy.

Národný socializmus, fašizmus a komunizmus by nevznikol bez nekontrolovaného kapitalizmu, bez násilného delenia sveta imperialistickými mocnosťami, bez zbedačovania časti sveta kolonializmom. Masaker prvej svetovej vojny ako praktický následok relativizácie mravných hodnôt, zlyhanie liberálnych parlamentných demokracií a svetová hospodárska kríza doviedli svet do krízy.

Po skončení druhej svetovej vojny, po porážke nacizmu a fašizmu sa na chvíľu zdalo, že svet zažije obdobie mieru a rozvoja. Vznikla Organizácia Spojených národov. Krehká koalícia anglosaského demokratického kapitalizmu a stalinského impéria sa rýchlo rozpadla, svet sa znova rozštiepil. Rovnováha bipolárneho sveta bola výsledkom vzájomnej hrozby ničivých jadrových zbraní dvoch superveľmocí: USA a ZSSR. Po polstoročí jadrová rovnováha prestala existovať, skončila sa rozpadom sovietskeho

impéria, oslobodením národov strednej a východnej Európy. Likvidácia jednej superveľmoci znamenala novú fázu rozdelenia sveta. Spojené štáty ako dominantný hráč. Systém bezpečnosti založený na monopolnom postavení Spojených štátov však eroduje. Vynárajú sa noví globálni hráči ako Čína, India. Stále sa hľadá paradigma sveta. Naplno sa hlási o slovo islam ako politická sila. Žijeme v multipolárnom svete. Čelíme globálnemu terorizmu. Z regiónov Afriky a Ázie sa dvíhajú mohutné migračné vlny smerujúce do Európy. Civilizácie sa premiešavajú. Svet sa stáva chaotickým javiskom, na ktorom sa odohráva zápas o novú bezpečnostnú architektúru.

Na začiatku tretieho tisícročia musíme veľmi pozorne skúmať, aké riešenia, aké recepty na uzdravenie nám núkajú dnešní aktéri, významné osobnosti politiky, ekonomiky, vedy a umenia.

Výsledkom môjho hľadania na počiatku nového tisícročia bola kniha *Nebojme sa sveta. Sprievodca globálnym myslením.* Po návrate z päťročnej diplomatickej misie v Kanade som dostal ponuku od Jozefa Mikloška prednášať na Trnavskej univerzite v Trnave. Poučený viacročným sledovaním prognostiky a futurológie pripravil som si cyklus prednášok. Vymyslel som aj názov na interdisciplinárne úvahy – globalistika. Pracoval som na knihe asi tri roky. Kniha vyšla v roku 2001 len vďaka môjmu synovi Petrovi, ktorý ju vydal vo vlastnom náklade v malom vydavateľstve Lizard. Je zaujímavé, že s ponukami na vydanie knihy som u uznávaných vydavateľov vtedy nepochodil. Nebyť dvoch sponzorov, kniha by nebola vyšla.

Listujem v knihe a sám sa čudujem, čo sa mi vtedy podarilo. Akási rekapitulácia – alebo encyklopédia konca 20. storočia. Inventúra hrozieb a kríz po roku 1945, definícia globálneho komplexu, dejiny globálneho myslenia, utopizmus, pokusy o výskum budúcnosti. A čo si cením najviac? Analyzoval som globálne hrozby z hľadiska

rôznych civilizácií. Najmä z hľadiska euroamerickej civilizácie. Lebo tá bola doteraz a ešte stále je motorom dobrého i zlého vývoja sveta. Hľadal som styčné body, o aké sa môže čerstvo samostatná Slovenská republika (vtedy pod Mečiarovými vládami) oprieť v tomto chaotickom svete. Na sklonku storočia oslobodené národy strednej a východnej Európy tvorili „sivú zónu“. Slovensko ešte nebolo členom Európskej únie. NATO sa ešte neposunulo na hranice Ruska a Ukrajiny, ešte sme neboli členmi Severoatlantickej aliancie. Načrtol som historický vývoj strednej Európy, pokúsil som sa definovať miesto a úlohu Slovenska na pomedzí západného kresťanstva a východného pravoslávia. Ujasnil som si euroatlantickú orientáciu našich národov.

Medzitým uplynulo dvadsať rokov a všeličo sa zmenilo. Na základných myšlienkach však nemám čo meniť.

Súčasnú planetárnu krízu musíme riešiť. Musíme zmeniť svoje správanie, ale to predpokladá zmenu myslenia. Akým etickým normám podriadime svoje správanie? V čase písania knihy som nepoznal práce Ervina Lászlóa ani správu Budapeštianskeho klubu. Poznal som však názory ekumenického teológa Hansa Künga z knihy *Světový étos pro politiku a hospodářství* (český preklad z roku 2000). Kontroverzný katolícky teológ prejavil vynikajúce znalosti zahraničnej politiky a ekonomiky. Spolu s viacerými politikmi a intelektuálmi vidí záchranu sveta vo vypracovaní svetového étosu, súhrnu pravidiel správania, ktorý je prijateľný pre väčšinu ľudstva. Základom je zlaté pravidlo ľudskosti („Nerob iným, čo nechceš, aby robili tebe“), ktoré je prítomné vo všetkých filozofiách a náboženstvách sveta. Küng zdôrazňuje, že tento étos nemá nahradiť náboženstvo. Naopak, kritizuje absenciu náboženstva v politike.

Kto sa však v politike pridržiava zásad náboženskej morálky? Nebolo tak ani v minulosti a nie je tak ani dnes. (Priznávam, Küngova ústretovosť k sekularizovanému

svetu, kritika „rigorózneho moralizmu“ pápeža Jána Pavla II. mi nie je sympatická.)

Idea minimálneho konsenzu v základných mravných hodnotách pre veriacich či neveriacich je pre politické riešenia prepotrebná. V knihe som načrtol globálne desatoro. V desiatom prikázaní formulujem právo na úctu k najvyšším hodnotám. Netajil som sa, že pre našu civilizáciu sú to hodnoty kresťanskej viery.

Pri inventúre globálnych hrozieb som osobitne zvýraznil demografickú hrozbu. Áno, v globálnom meradle čelíme populačnému rastu. Viac ľudí produkuje viac tovarov, odpadu, znečistenie, klimatické zmeny. V receptoch záchrany sa objavuje stará téma pribrzdiť populačný rast na úroveň jednoduchej reprodukcie. Tu vzniká nový etický problém – podpora umelého prerušenia tehotenstva. Potraty a ich globálna podpora cez orgány OSN a väčšiny západných vlád. Je potrat vraždou, zločinom alebo základným ľudským právom?

Demografický vývoj je rozdielny v jednotlivých civilizáciách. Jediný kontinent, jediná civilizácia na svete už vyše polstoročia demograficky klesá a umiera. Je to Európa, kde je ukazovateľ pôrodnosti trvale pod hranicou 2,2. Vysoké tempo populačného prírastku pripadá na Afriku a Áziu, na civilizácie značne odlišné od našej. Teda demografický pokles Európy treba zastaviť, a naopak, usilovať sa o dobrovoľné spomalenie populačného prírastku v iných častiach planéty. Samozrejme, nie je to jednoduché. V dokumentoch Budapeštianskeho klubu sa odporúča, aby rodiny boli zodpovedné. Ak deti, tak iba náhrada za rodičov. Teda maximum dve. Škoda, že túto radu si Európania stále nevšímajú. Vyhli by sme sa neželaným migračným vlnám. Ako uplatniť túto radu v Ázii či Afrike? Dnešné vedenie OSN a mnohé západné vlády presadzujú politiku nehatených potratov. Milióny dolárov za milióny detí zabitých v lone matky. A čo etika, hodnota ľudského života?

Od vydania mojej knihy uplynulo dvadsať rokov. Dnes, na prahu druhého desaťročia tretieho tisícročia, globálna kríza narastá. Neprestávame hľadať východiská, cestu k záchrane. Nariekajú starí, ale vynárajú sa aj noví spasitelia. Uplynulo polstoročie rôznych receptov na záchranu. Pod lavínou globálnych hrozieb sa vynárajú čudesné riešenia.

Vzniká problém. Nebezpečné hrozby sa nevyriešia nebezpečnými riešeniami.

Dnešný svet, najmä jeho najvyspelejšia časť, štáty euroamerického civilizačného okruhu sa od konca druhej svetovej vojny dostali do krízy, ktorú spôsobilo *nové totalitné myslenie*. Definícia tohto myslenia nie je ani natoľko nová, ako skôr hrozivá. Ide o zmes neomarxizmu, rovnostárstva, sekularizmu, socializmu, liberalizmu, až jakobínskej neznášanlivosti k predstaviteľom iných, starších modelov myslenia. Svetová finančná kríza na prelome tisícročia otriasla dôverou v kapitalizmus voľného trhu. Nasledovala celosvetová pandémia koronavírusu. Hystéria narastá. Globalizovaný svet treba od základu zmeniť. Veľký reset! Spochybniť doterajšie konštanty, zrevidovať i celkom zahodiť minulosť. Všetko včerajšie bolo zlé, svet sa musí zmeniť od základu. Reset. Tieto slogany sú obsahom medzinárodných stretnutí, ako je Davos a podobne. Nové riešenia. Nijaké staré recepty. Boh, náboženstvo, tradičná morálka, to všetko je nanič, škodlivé, zbytočné. Máme neustále sa rozvíjajúcu vedu, nové prevratné technológie. Človek sa sám oslobodí. Stačíme si sami. Len sa musíme zjednotiť, integrovať. Potlačiť, zničiť staré myslenie, názory. Prebudiť sa.

Túto novú ideovú diktatúru si osvojili a bojovne hlásajú univerzity a intelektuálne elity. Nová ideológia postupne ovláda masmédiá a svet digitálnych informácií, zmocňuje sa vo voľbách politickej moci a pokúša sa diktovať normy všeobecne platné, planetárne. Deje sa to už na všetkých úrovniach, v Organizácii Spojených národov, na vládnej

úrovni v USA, v Británii, v krajinách Britského spoločenstva národov, v Európskej komisii, v Európskom parlamente a u najväčších štátov EÚ ako Nemecko a Francúzsko, vo vedení NATO. Nové totalitné sekulárne myslenie otvorene presadzuje novú civilizáciu prebudenia. *Woke*, novú revolúciu. Totálny rozvrat klasickej morálky. Ako hlása dodnes neodstránený sprejový nápis pod Michalskou vežou v Bratislave: *Queer revolution is coming*.

Globálnym hrozbám sa má čeliť riešeniami, ktoré sú novými hrozbami. Rakovina sa má liečiť podávaním zhubných nádorov.

Problémy s budúcnosťou sa neskončili. Pokračujú a vzbudzujú neistotu a strach.

Zle zaspávame. Nielen ja.

6

Carmen miserabile

Pochmúrny deň koncom januára, nočné mrazy, denný mráz, doobeda váhavá prechádzka, malý okruh okolo sídliskového bloku. S paličkou.

Vybavím korešpondenciu. Píšem priateľke Danke na Moravu, pýta sa, či poznám autorov ako Peréz Galdós, Henry James. Hľadám v pamäti a na webe. Odpovedám. Španielsky románopisec Galdós bol protikatolícky a republikán. Mám opačné názory. Henry James v *Bostončanoch* po prvý raz opísal lásku dvoch lesbičiek v USA. (Medzitým som všetko opakoval, lebo som mail omylom vymazal, písal som odznova.) Danka je stále príťažlivá žena, nemala by sa zaujímať o lesbické lásky. Odporúčal som jej španielskych filozofov: Ortega y Gasset a Miguel Unamuno, slovenské preklady zosnulého Vlada Oleríny-ho. Hlad po nesmrteľnosti.

Potom blúdim po internete, pozerám kresťanské weby. Nemecký kardinál Müller ako osamelý bežec kritizuje defenzívnu povahu dnešnej cirkvi. Synodálna cesta ako ústup sekulárnemu svetu. Čudácky katolicizmus v Nemecku. Komentár k sčítaniu obyvateľstva na Slovensku. Za desať rokov klesol počet katolíkov o desať percent. Počet ateistov stúpol dvojnásobne. Edo Chmelár sa teší, napísal, že farská republika na Slovensku sa končí.

Dnes som chcel písať o *Carmen miserabile* magistra Rogeria, ktorý opísal predzvesť apokalypsy v našich dávnych dejinách. Nestačil som. Večerné TV noviny, samé

očkovanie, vojnoví štváči vyvolávajú hystériu okolo Ukrajiny. Sme na pokraji vojny, spojený Západ proti Putinovmu Rusku. Bývalí kresťania proti terajším? Potom dlhá diskusia o pandémii, omikron, mutáciám nie je konca, všetko je zlé, nebezpečné, odborníci tárajú, ale žijú, hoci pandémia trvá už druhý rok, a fantazírujú, čo bude na ďalšiu jeseň. Eva a ja sme riziková skupina, rozhodnú prvé dni a potom môžeme zle skončiť v nemocnici. Naša vnučka Ivanka je pozitívna, ľahký priebeh. Ďalšie narušenie našej bubliny.

Nechce sa nám žiť.

Chcel som napísať modlitbu. Vyžalovať sa zo všetkého. Je tesne pred polnocou.

Prvé dni môjho jubilejného roka. Žijem, dokonca od lekárov mám relatívne dobré výsledky. Pekná geriatrička mi vraví: „Po deväťdesiatke dosiahnete hrdý titul Senior Fit."

„To sa mi páči. Úžasné!"

Usmievame sa, ale naše úsmevy zastierajú prekliate rúška. Masky.

Už dva roky chodíme ako mátohy, roboty bez tváre.

Ako sa mám radovať? V dňoch môjho výročia bude pandémia vrcholiť. Budeme uväznení.

„Čo budeme robiť?" pýtam sa Evy, keď sa zoblieka potme pri svetle z mobilu.

Chvíľu neodpovedá.

„Nič. Čakať. Sme starí. Zažili sme dosť a umrieme. Čo iné?"

Večer mi vnuk Roman posiela videá a fotky jednoročného Lukáška.

Zdráham sa opustiť tento svet, skôr než vyspievam svoju *Carmen miserabile*. Skôr než povzbudím Romana a ďalších, že sa nesmú vzdať, ostať v kreslách pred televízormi a počítačmi. Sme vo vojne. Pane Bože, naozaj sme vo vojne a potrebujeme cítiť za sebou istotu križiakov. Boha za sebou.

Je polnoc. Čaká ma noc, uvažujem, koľko ráz vyleziem z postele a podlomia sa mi kolená. Trikrát. Štyrikrát?

Rekord to nebude. Nevadí. Dostávam milosť, že mi pracuje srdiečko.

V ústrety noci s anjelmi.

Deň po mojej šťastne dosiahnutej deväťdesiatke, po uvedení môjho nového historického románu *Bezhlavý čas,* 24. februára 2022, vtrhla ruská armáda na Ukrajinu. Začala sa vojna, ktorú sme my obyčajní ľudia nečakali a nechceli. *Špeciálna vojenská operácia* za naším chrbtom trvá už dva roky. Napriek pápežovým výzvam zodpovední štátnici v akomsi hysterickom tranze ani len nesnívajú o prímerí, kompromise, o mieri. My všetci, pokojní ľudia na širokom páse euroázijského kontinentu, s hrôzou počúvame hlásne trúby nenávisti. Mainstreamové médiá šalejú, šíria vojnovú hystériu, zbrane, zbrane, potrebujeme zbrane, armády, masu ľudí v maskáčoch a kuklách. Ktorýsi idiotský novinár so slovenským menom vyzýva na nekompromisný boj, hoci aj na jadrovú vojnu. Každý, kto sa pokúša zažmúriť si oči a nevidieť pobláznený svet – *bezhlavý čas* –, počuje za chrbtom temné dunenie, akýsi dupot, valia sa tisícHlaví jazdci s nablýskanými mečmi a temný mrak sa obrovskou rýchlosťou blíži k nám. Dve superveľmoci sa bijú, tretia sa díva. Čo bude? Prežijeme?

Počiatkom 13. storočia na Ďalekom východe istý Mongol Čingischán sa rozhodol stať pánom vtedy známeho sveta. Rozšíril Mongolskú ríšu a jeho vojvodcovia sa vydali nielen do Číny, ale ďaleko na západ. Vznikala najmohutnejšia ríša sveta. Masy Mongolov (vrátane podmanených etník, medzi nimi aj Tatári) precválali nížiny Ázie, prekročili Ural a porazili ruské kniežatstvá. Svetu je určené, aby ho ovládla mocná horda. Zlatá horda. Pred Vianocami roku 1240 sa dostali až do Kyjevskej Rusi. Po-

vraždili obyvateľov Kyjeva a mesto takmer zrovnali so zemou. Prvá ríša východných Slovanov prestala existovať. Stepou sa valili utečenci viacerých národov, medzi nimi aj Kumáni. Našli útočisko v Uhorsku. To bolo zámienkou, aby Batuchán zaútočil na prvý štát strednej Európy – na Uhorské kráľovstvo. Pre našich predkov to bol úder, zničujúca búrka, ktorej rozsah nikto nepredvídal.

Čo sa dialo vtedy u nás, opísal *magister Rogerius de Apulia,* človek v našich dejepisoch málo spomínaný. Tento mladý kňaz z južného Talianska v službách pápežského legáta a piacenzského biskupa Jakuba Pecorariho sa ako tridsaťročný dostal do Uhorska. Stal sa kanonikom a arcidekanom v meste Veľký Varadín (po maďarsky Nagyvárad, Oradea v Rumunsku). Pôsobil tam vari desať rokov. Pápežský legát takto odmenil Rogeria za vynikajúce služby. Bola to pomoc všeobecnej cirkvi nedávno obráteným obyvateľom Kráľovstva sv. Štefana. Magister Rogerius bol iste mimoriadne inteligentný chlapík, keď ho taliansky ochranca za čias staručkého pápeža Gregora IX. poveroval diplomatickými úlohami po celej Európe.

Veľký Varadín na západe Sedmohradska bol významným cirkevným centrom. Už pred dvesto rokmi tu kráľ Ladislav (vyhlásený za svätého) založil biskupstvo a v hradnej bazilike bol aj pochovaný spolu s ďalšími kráľmi. Mesto malo veľa kostolov, usadili sa tu premonštráti ako prví v Uhorsku. Tadiaľto prechádzala aj prvá križiacka výprava, ktorú kráľ Ladislav podporoval.

V roku 1241 je magister Rogerius vo Varadíne a na jar ho tu zastihol tatársky vpád. Varadínsky biskup Benedikt odišiel do boja a Rogerius ostal v meste. Padol do zajatia Mongolov, ktorí pritiahli zo Sedmohradska. Bližšie okolnosti nepoznáme.

Dovoľujem si Vám odovzdať na starostlivé čítanie tento spis o činoch Tatárov, zložený bez lživých doplnkov, aby bolo Vašej Milosti zjavné, ako Tatári vstúpili do Uhorska, ako cezeň postupovali, hanobiac kríž a prinášajúc veľkú

Vážení čtenáři, právě jste dočetli ukázku z knihy Nočné zápisky**.**
Pokud se Vám ukázka líbila, na našem webu si můžete zakoupit celou knihu.